

Maak ruimte voor klimaat!

**Nationale Adaptatiestrategie Ruimte en Klimaat
November 2007**

Deze strategie is het eerste beleidsproduct van het Nationaal Programma Adaptatie Ruimte en Klimaat (ARK). In dit programma werken de ministeries VROM, VenW, LNV en EZ samen met de koepelorganisaties van de provincies (IPO), de gemeenten (VNG) en de waterschappen (UvW).

Geen twijfel

Het klimaat verandert. Wereldwijd zijn de effecten zichtbaar. Het tempo lijkt de afgelopen jaren te versnellen. We zullen ons moeten aanpassen aan de veranderingen. Hoe langer we daarmee wachten, hoe kleiner de mogelijkheden om het op een duurzame en kostenefficiënte wijze te doen. Wat staat ons te wachten? Oververhitte steden, regelmatig natte voeten, droogteschade in de landbouw en de natuur en een toenemende angst voor overstromingen. Nederland over een jaar of vijftig? Dit hoeft geen werkelijkheid te worden als we nu maatregelen treffen om ons aan te passen aan het veranderend klimaat.

Gevolgen voor Nederland

De recente scenario's van het KNMI geven aan dat de winters gemiddeld warmer zullen zijn, de zomers warmer en droger. De kansen op een langdurige periode met (extreem) hoge temperaturen of een zware stortbui nemen toe. De zeespiegel zal deze eeuw stijgen met 35 tot 85 cm. De neerslag zal op jaarbasis toenemen. In de winter krijgen we te maken met hogere afvoeren in de grote rivieren. In de zomer neemt de kans op lage waterstanden toe.

Veiligheid

Bij het ontwikkelen van veiligheidsbeleid wordt uitgegaan van de KNMI-scenario's (2006). De MNP-studie Nederland Later laat zien dat bij een stijgende zeespiegel op de lange termijn problemen zullen ontstaan met de vrije afvoer van de grote rivieren en oplopende kweldruk in laag gelegen gebieden.

Leefklimaat

In stedelijke omgeving kan toename van de kans op langdurige perioden met extreme temperaturen tot "hittestress" leiden als gevolg van het ontbreken van voldoende beschutting en afkoelingsmogelijkheden en van afdoende warmte absorberend en afvoerend vermogen. Extreme neerslag kan in korte tijd leiden tot grootschalige wateroverlast en schade.

Biodiversiteit

Stijging van temperaturen en een veranderende waterhuishouding leiden tot migratie van soorten. Soorten zullen verdwijnen uit Nederland. Bestaande unieke ecosystemen worden bedreigd. Nieuwe soorten zullen opkomen. Kansen voor nieuwe ecosystemen ontstaan in met name lage en natte delen van ons land. De toenemende verzilting vormt eveneens een bedreiging voor bestaande soorten, maar biedt daarnaast kansen voor nieuwe.

Economie

Extreme weersomstandigheden kunnen leiden tot uitval en ontwrichting van transport en energienetwerken. De bereikbaarheid en het functioneren van vitale voorzieningen, mainports en economische centra kunnen daardoor worden bedreigd. Droogte en tekort aan zoet water kunnen nadelige effecten hebben voor de landbouw. Lange, warmere zomers zijn gunstig voor landbouw, recreatie en toerisme.

VROM • Ruimte en Milieu

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Ministerie van Economische Zaken

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Interprovinciaal Overleg

Unie

van Waterschappen

De nationale adaptatiestrategie

De nationale adaptatiestrategie beschrijft de hoofdlijnen van de aanpak die nodig is om Nederland klimaatbestendig te maken. Als gezamenlijke Nederlandse overheden presenteren we met deze strategie een eerste stap naar een klimaatbestendig Nederland. Met de ambities die erin verwoord zijn laten we zien dat we er onze schouders onder willen zetten. Ruimtelijke aanpassing aan een veranderend klimaat is de verantwoordelijkheid van uiteenlopende partijen; overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers. Gedragsverandering is noodzakelijk – individueel en collectief. Dat vraagt een brede aanpak.

De gevolgen van klimaatverandering zijn zorgwekkend en dwingen ons allen tot actie. Niettemin kunnen we, uitgaande van de klimaatscenario's van het KNMI (2006), met de juiste maatregelen ook op de lange termijn veilig blijven wonen, werken en recreëren in het westen van Nederland en in het rivierengebied. Klimaatverandering is niet alleen problematisch. Anticiperen op klimaatverandering schept ook marktkansen. De voorspelde klimaatverandering biedt kansen om de internationale concurrentiepositie van de landbouw te versterken, stabiel zomerweer trekt toeristen aan en innovaties in het waterbeheer versterken onze internationale reputatie.

We kunnen dus in goede gezondheid blijven leven met een welvarende economie in een veilig land - maar dan moeten we ons wel aanpassen. We moeten bewuster rekening houden met de effecten van klimaatverandering en kansen benutten. Dat vergt een omslag in denken, een omslag in doen – en in laten.

Deze omslag komt niet vanzelf. De opgaven zijn complex, de oplossingen vaak ingrijpend en er bestaat onzekerheid over de omvang en snelheid waarmee het klimaat verandert. Overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers moeten zelf initiatief tonen en samenwerking zoeken. Ieder van ons heeft een deel van de oplossing in handen. Vanuit onze eigen verantwoordelijkheid en rolopvatting zullen we ambities moeten formuleren die bij deze uitdaging past. De nationale adaptatiestrategie biedt daarvoor het nationale kader; het vertrekpunt voor het agenderen van politieke en bestuurlijke keuzen.

Doelen en werkwijze

Doel van de strategie is om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen, ongewenste effecten te beperken en de kansen die klimaatverandering biedt te benutten. Om dat te bereiken moet de ruimtelijke inrichting aangepast worden: de weerstand, de veerkracht en het aanpassingsvermogen moeten worden vergroot. Weerstand is nodig om extreme omstandigheden te kunnen weerstaan. Veerkracht is vereist om snel te kunnen herstellen zodra de omstandigheden weer normaal zijn. Onzekerheden over met name de omvang en tempo van klimaatverandering vragen daarnaast een goed aanpassingsvermogen.

Daarbij is een integrale en gebiedsgerichte aanpak cruciaal. Deze aanpak biedt een logisch kader voor partijen om doelen en belangen op elkaar af te stemmen. Het is bijvoorbeeld effectiever en efficiënter om dijkversterking, investeringen in de natuur en ontwikkelen van de recreatie tegelijkertijd aan te pakken. Werk met werk maken creëert de beste kansen voor een aantrekkelijke en duurzame inrichting van ons land. Zo kunnen we de ruimtelijke kwaliteit van Nederland verbeteren en ons imago van een delta met een internationaal aantrekkelijk en veilig vestigingsklimaat verder versterken.

De verwachte klimaatverandering zal sturend zijn bij strategische beleidskeuzes en investeringsbeslissingen. Omgaan met onzekerheden en het verminderen van onze kwetsbaarheid voor extreme omstandigheden staan daarin centraal. Twee principes zullen hierbij leidend zijn: risicobeheersing en natuurlijke processen.

Risicobeheersing (risico = kans x gevolg) houdt in dat we niet alleen ongewenste ontwikkelingen moeten voorkomen en de kans op falen zo klein mogelijk moeten houden maar dat we ook in moeten zetten op het beperken van eventuele schade en slachtoffers. De juiste ruimtelijke keuzes kunnen hierbij het verschil maken. Absolute veiligheid en zekerheid kunnen namelijk nooit worden gegarandeerd.

Onder **natuurlijke processen** wordt verstaan het verstandig gebruik van de natuurlijke eigenschappen van bodem, water en lucht waardoor de kwetsbaarheid en het aanpassingsvermogen van gebieden wordt vergroot. Natuurlijke processen maken, naast technische maatregelen, een duurzame inrichting mogelijk.

Wat gaan we doen

Als ARK organisaties zetten we in op de volgende punten:

- We gaan samen met bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en wetenschap het bewustzijn en de handelingsbereidheid in de samenleving vergroten. We nodigen iedereen uit een bijdrage te leveren. We stimuleren het opbouwen en delen van kennis, en de uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden en inspirerende ideeën. Daarbij houden we ook de internationale ontwikkelingen goed in de gaten.
- We gaan ruimtelijke plannen toetsen op klimaatbestendigheid en indien nodig aanpassen of nieuwe instrumenten maken. Daarvoor stellen we een concreet toetsingskader op. De nieuwe manier van denken en handelen vergt aangepaste of mogelijke andere plannen, wet- en regelgeving en financiële instrumenten. Die zijn nodig om de noodzakelijke ruimtelijke maatregelen en de gewenste gedragsverandering mogelijk te maken. In dit kader vindt ook een herbezinning plaats op de rol van de nu gebruikelijke (maatschappelijke) kosten-batenanalyses in de besluitvorming en op de mogelijkheden voor fondsvorming.
- We gaan samen met het bedrijfsleven innovatie en kennisontwikkeling stimuleren. Op zoek naar nieuwe (technische) ontwerpen en een slimmere ruimtelijke inrichting die wereldwijd toepasbaar zijn en dus kansen biedt voor kennisexport. Ook op zoek naar innovaties in de bestuurlijke en organisatorische aanpak. We gaan ruimte geven aan nieuwe privaatpublieke allianties, met name om de noodzakelijke gebiedsgerichte aanpak te stimuleren.
- We gaan werken aan een meer toekomstgerichte overheid: een overheid die op alle schaalniveaus samenwerkt en haar verantwoordelijkheid neemt voor de uitvoering. Een overheid met durf en oog voor de gevolgen van ruimtelijke beslissingen op de lange termijn. Goed voorbeeld doet volgen.

Eerste Nationale Adaptatieagenda

De hoofdlijnen en leidende principes van de Nationale Adaptatiestrategie vertalen we naar een samenhangend pakket concrete maatregelen: de nationale adaptatieagenda. In de strategie is een aanzet voor de agenda opgenomen.

Maatregelen hierin zijn onder andere de ontwikkeling van een afwegingskader ontwikkelen voor locatiekeuze en inrichting van grootschalige projecten, gebiedsontwikkelingen en investeringsprogramma's, kennisontwikkeling ten behoeve van de ontwikkeling van regionale adaptatiestrategieën voor een achttal gebieden (de zogenaamde "Kennis voor Klimaat hotspots"), concrete uitwerking van het streven om de Nota Ruimte projecten en de projecten uit het Urgentieprogramma Randstad klimaatbestendig uit te voeren, actief bijdragen aan het realiseren van een aantal pilotprojecten voor 'natuurlijke klimaatbuffers', onderzoeken van nut en noodzaak van een stimuleringsprogramma adaptatie en van de mogelijkheden voor de ontwikkeling van een fonds voor (mede)financiering van adaptatiemaatregelen, en het waar nodig aanpassen van wet- en regelgeving.

In het kader van het ontwikkelen van de agenda worden een vijftal regio's 'regionale impulsbijeenkomsten' georganiseerd. Deze hebben tot doel om lopende en geplande regionale initiatieven zichtbaar(der) te maken, te stimuleren, verder te brengen. De in de strategie opgenomen aanzet voor de agenda zal verder worden uitgewerkt en worden uitgebreid met initiatieven uit de regionale impulsbijeenkomsten. Samen vormen ze de eerste Nationale Adaptatieagenda. Deze agenda wordt in 2008 uitgebracht.

Meer informatie

Lees de complete strategie. De nationale adaptatiestrategie "Maak ruimte voor Klimaat!" bestaat uit twee documenten: een interbestuurlijke notitie en een uitgebreidere beleidsnotitie. <http://www.vrom.nl>

Informatie over het Nationaal Programma Adaptatie Ruimte en klimaat (ARK) kunt u vinden op de website van VROM: www.vrom.nl/klimaatverandering.

Specifieke vragen kunt u mailen aan postbus.ARK@minvrom.nl

Met algemene vragen over ruimte, water, milieu en wonen kunt terecht bij postbus 51, telefoon 0800-8051 (gratis). Postbus 51 is op werkdagen bereikbaar van 9.00 uur tot 21.00 uur.